

О. Л. Башманівський,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

**Крос-культурний підхід у навчанні англійської мови в контексті
соціальної диференціації мовних одиниць.**

*У статті проаналізовано особливості крос-культурного підходу у
навчанні англійської мови, що сприятиме розвитку компетенції, яка дозволила б
співвіднести іноземну мову і норми іноземної культури саме в контексті
соціальної диференціації мовних одиниць.*

*В статье проанализированы особенности кросс-культурного подхода в
обучении английскому языку, который будет способствовать развитию
компетенции, которая позволила бы соотнести иностранный язык и нормы
иностранной культуры именно в контексте социальной дифференциации
языковых единиц.*

*In the article analyzes the features of cross-cultural approach in the teaching
English language to facilitate the development of competences that would relate the
foreign language and foreign culture norms in the context of social differentiation of
language units.*

Сучасна Україна і світ в цілому стрімко змінюються на наших очах, стираються всі межі, простір перетворюється на єдиний взаємозалежний організм. Ми входимо в епоху глобалізації і завдяки розвитку науки і техніки ми можемо спілкуватися з людьми, що живуть на іншому кінці планети і за лічені години здатні дістатися до будь-якої точки світу. Тому вже сучасне, не кажучи вже про майбутнє суспільство, вимагає від нас постійної комунікації, а саме знання іноземних мов.

Саме зараз ми входимо в епоху економіки знань та безперервної освіти. Сучасне суспільство все більше і більше відчуває потребу в людях, які вміють швидко креативно мислити, аналізувати і розуміти оточуючих.

Зв'язок і взаємозалежність викладання іноземних мов і міжкультурної комунікації зараз очевидні. Іноземні мови повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять на цих мовах. Навчитися спілкуватися в усній і письмовій формі, навчитися думати іноземною мовою, а не

тільки розуміти іноземну мову - це важке завдання, ускладнене ще й тим, що спілкування - не простий вербальний процес і його ефективність залежить від безлічі факторів: умов і культури спілкування, правил етикету, знання міміки і жестів, та багато чого іншого. Незнання деяких особливостей культури може ускладнити процес міжкультурного спілкування.

При традиційному підході до вивчення іноземних мов, головна методика викладання полягала в читанні текстів іноземною мовою. І це стосувалося не тільки шкільного рівня освіти, а й вищого, вузівського. Тематика побутового спілкування була представлена тими ж самими текстами щодо предметів повсякденного спілкування, однак, мало хто з подібних фахівців, начитавшись подібних текстів, міг адекватно повести себе в реальній ситуації, яка б потребувала застосування знань практичного іноземного мовлення, а не його масштабної літературної сторони. Таким чином, з чотирьох навичок володіння мовою (читання, говоріння, письмо і аудіювання) в практичному плані реалізовувалася найпасивніша форма - читання. Подібне пасивне викладання іноземної мови на основі письмових текстів зводилося тільки до того, щоб розуміти, а не створювати власний лінгвістичний досвід [1].

Аналіз наукових джерел вітчизняної та зарубіжної методики засвідчує, що в теорії і практиці освіти накопичено значний досвід, зокрема:

- здійснено аналіз проблем крос-культурної взаємодії представників національних спільнот (Ю. Апресян, Т. Баталова, А. Варг, Л. Веденіна, А. Вежбицька, Є. Верещагін, І. Дубов, В. Клоков, А. Колесніков, М. Комлев, В. Костомаров, Р. Манєкін, Р. Мільруд, І. Мостова, Н. Півонова, Ю. Прохоров, Л. Пушкарьов, З. Сікевич, П. Сисоєв, Ю. Сорокін, Є. Тарасов, С. Тер-Мінасова, Л. Чинакова, Є. Яковлева та ін.);

- досліджено проблеми навчання крос-культурного спілкування (Н. Бориско, Н. Гальскова, Л. Голованчук, А. Гордєєва, О. Коломінова, О. Красковська, Ю. Пассов, В. Сафонова, Н. Склярєнко, О. Тарнопольський, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, D. Buttjes, M. Byram, Ju. Istjagin, C. Kramch, J. Roche та ін.);

– досліджено процес формування мовної особистості, яка оволодіває культурою іншомовного спілкування (Н. Гальскова, Л. Клобукова, Л. Саяхова, І. Халєєва та ін.), зокрема крос-культурної компетентності (О. Богданова, Н. Півонова, М. Bergelson, J. Berry, M. Byram, G. Zarat).

Разом з тим, у вітчизняній методиці мало наукових досліджень, в яких повністю обґрунтоване крос-культурне навчання англійської мови у сучасних соціокультурних умовах. Сучасний стан вивчення порушеної проблеми засвідчує суперечності між потребами сучасного суспільства в духовно багатих особистостях, які володіють уміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися виражальними засобами української мови, розуміють багатоманітність світу, зацікавлені й толерантні не тільки до своєї, а й до інших мов і культур та реальним станом підготовленості студентів до іншомовного спілкування.

Сучасне тісне міжкультурне спілкування повернуло методику викладання іноземних мов на інший шлях. Зараз викладачі прагнуть навчити практично використовувати наявний в запасі лінгвістичний матеріал. Завданням вищої освіти - є формування широко освіченої людини, яка має у своєму арсеналі фундаментальну підготовку не тільки з вузьких спеціалізацій, а й у широкому плані, наприклад, як вивчення іноземної мови без орієнтирів на обрану професію, тобто технічні фахівці повинні володіти не тільки і не так технічною англійською, або іншою іноземною мовою, а й вміти просто спілкуватися на загальні теми.

Максимальний розвиток комунікативних здібностей - ось основне, перспективне, але дуже нелегке завдання, що стоїть перед викладачами іноземних мов. Для його вирішення необхідно освоїти і нові методи викладання, спрямовані на розвиток усіх чотирьох видів володіння мовою, і створити принципово нові навчальні матеріали, за допомогою яких можна навчити людей спілкуватися. При цьому, зрозуміло, було б неправильно відмовитися від усіх старих методик - їх треба дбайливо проаналізувати і відібрати все найкраще, корисне, що пройшло перевірку практикою викладання.

Як вже зазначалося вище, знання лексики і граматичних правил зовсім недостатньо для того, щоб вважати, що ти володієш мовою, необхідно якомога

глибше дізнатися про саму культуру, що вивчається. Іншими словами, можна сказати, що теоретичні знання лексичного матеріалу повинні доповнюватися практичними вміннями використання необхідної лексики в конкретному контексті. Саме тому все більша увага приділяється вивченню самого лінгвокраїнознавчого світу мови, тобто вивчення тієї країни, мову якої ми вивчаємо.

Особливе місце у крос-культурній комунікації займає лексика оскільки позначає національні реалії і знання цих реалій дуже важливе у процесі вивчення культури і мови країни. Лексичними реаліями прийнято вважати слова на позначення предметів і явищ, пов'язаних з історією, культурою, побутом країни досліджуваної мови, які відрізняються за своїм значенням від відповідних слів рідної мови. У реаліях найбільш наочно проявляється близькість між мовою і культурою: поява нових реалій в матеріальному і духовному житті суспільства веде до виникнення реалій і в мові, реаліям притаманний національний та історичний колорит [2].

При зіставленні мов і культур можна виділити наступне: реалія властива лише одному мовною колективу, а в іншому вона відсутня: американське - drugstore - аптека - закусошна / українського аналога немає; реалія присутня в обох мовних колективах, але в одному з них вона має додаткове значення: американське clover leaf - лист конюшини: автодорожнє перетин з розв'язкою у вигляді листа конюшини / українське - лист конюшини.

У різних суспільствах подібні реалії розрізняються відтінками свого значення: cuckoo's call - кування зозулі в народних повір'ях американців пророкує, скільки років залишилося дівчині до весілля, в українців - скільки років залишилося жити.

При вивченні іноземної мови ми зустрічаємося з такими поняттями як топоніми і антропоніми, яким дуже важливо приділяти увагу при навчанні іноземної, тому що вони відтворюють історію заселення та освоєння територій. Географічні назви можуть бути відомі і за межами даної країни, мати усталені відповідності в мовах всього світу (що диктується насамперед потребами

географії і картографії), однак асоціації, пов'язані з цими об'єктами, є частиною національної культури і можуть бути не відомі за межами даної культури:

а) назва об'єктів фізичної географії: Snowdon - a mountain in Wales. Thames, the - Britain's best - known and longest river, on which London stands;

б) назва країн: Scotland - a country in the United Kingdom, north of England;

в) назву вулиць і площ: Carnaby Street - a street in London [5].

Слід також звернути увагу на антропоніми, насамперед імена історичних особистостей, державних і громадських діячів : Henry VIII - (1491-1547) the King of England. Інші реалії можуть бути класифіковані наступним чином: реалії побуту (одяг, взуття: Reebok - expensive and fashionable sports clothes; їжа, напої: Coca-Cola, hamburger; побутові заклади: pub - a place, not a club or hotel; відпочинок, проведення часу, спорт, ігри: baseball; Boat Race; cricket; rugby; звичаї і традиції, свята: May Day; рослини і тварини, охорона навколишнього середовища: daffodil; national park [6].

Суспільно-політичні реалії: уряд, збройні сили, реалії системи освіти і виховання підрастаючого покоління: girls guide, public schools, Scout Association.

Реалії культури: література - Robert Burns, William Shakespeare; кіно і театр: The Globe Theatre; Star Wars; образотворче мистецтво: the National Gallery; музика: AC/DC - an Australian heavy - metal group; Beatles; засоби масової інформації: BBC; The Independent; The National Geographic; The Times [7].

Світова глобалізація, інтеграція всередині Європи та трансформаційні процеси в Україні привели до бурхливого зростання контактів у всіх сферах нашого життя на міжкультурному рівні. Комунікація з представниками інших культур стала частиною нашого повсякдення. Спілкування навіть з представниками власної культури може викликати масу непередбачених труднощів, викликаних різницею у віці і соціальному стані, різницею в інтересах, політичних та економічних пристрастях. Але впоратися з ситуацією і зрозуміти один одного представникам однієї культури набагато легше, ніж партнерам, які виросли в різних культурах, до того ж, користуючись для комунікації мовою, яка є іноземною для одного або декількох учасників.

Заняття з іноземної мови має сприяти розвитку компетенції, яка дозволила б співвіднести іноземну мову і норми іноземної культури, тобто культури країни досліджуваної мови, яка б сприяла взаєморозумінню за допомогою осмислення іншої культури, зробила б можливим міжкультурне спілкування без страху перед відмінностями між культурними звичками, традиціями, правилами і нормами.

Литература:

1. Гиниатуллин И.А. Межкультурная составляющая в обучении иностранному языку: Проблемы реализации // Актуальные вопросы преподавания иностранного языка, межкультурной коммуникации и переводческих дисциплин в вузе: Сб. материалов междунар. научн.-практич. конференции / Отв. за вып. Л. И. Корнеева. - Екатеринбург: УрФУ, 2012. - С. 97 -101.

2. Корнеева Л.И., Корнеева Ю.В. Дидактические аспекты формирования межкультурной компетенции обучающихся средствами иностранного языка // Актуальные вопросы преподавания иностранного языка, межкультурной коммуникации и переводческих дисциплин в вузе: Сб. материалов междунар. научн.-практич. конференции / Отв. за вып. Л. И. Корнеева. - Екатеринбург: УрФУ, 2012. - С. 89 – 96.

3. Розина И.Н. О задачах курса межкультурной коммуникации. // Язык и межкультурная коммуникация: Материалы межвузовской научно-практической конференции. – Ростов-на-Дону: изд-во ИУБиП, 2005. – С. 11-16.

4. Саблина С.Г. Барьеры коммуникации в межкультурной среде. // Актуальные проблемы теории коммуникации. СПб. - Изд-во СПбГПУ, 2004. - С. 52-74.

5. Lustig, M.W. (1999). Intercultural competence: interpersonal communication across cultures / Myron W. Lustig, Jolene Koester. – 3rd ed.-P.4.

6. Frey L. R., Botan C. H., Friedman P. G., Kreps G. L. Investigating Communication: An Introduction to Research Methods. Prentice Hall, New Jersey. 1991.

7. Ting-Toomey S. Communicating Across Cultures. The Guilford Press. 1999.- P.100-101.